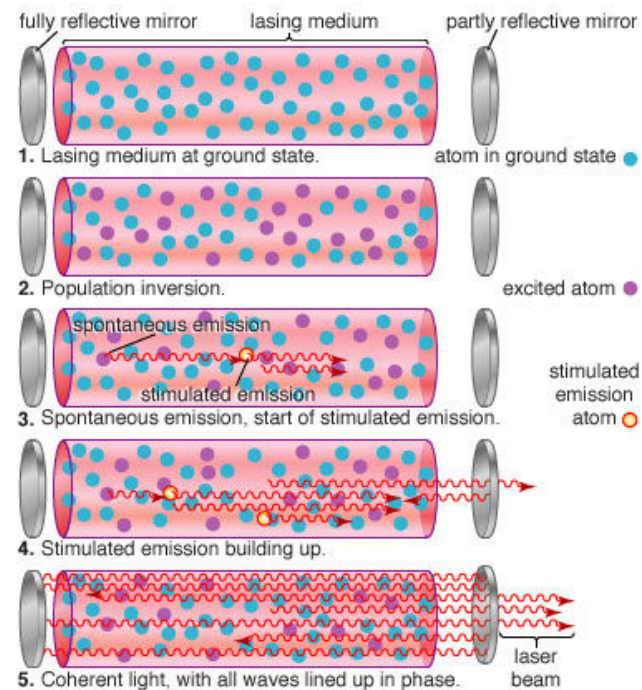

Bevezetés a lézeres anyag- megmunkálásba

FBN332E-1

Dr. Geretovszky Zsolt

2010. szeptember 22.

© 2006 Encyclopædia Britannica, Inc.

Gerjesztés/Pumpálás

Elektromos pumpálás

- DC (egyszerű, olcsó, az elektród korrozója/degradációja szennyezi az aktív közeget)
- AC (akár MHz-ig, kompakt rezonátor, RF-hez hasonló előnyök)
- RF (az elektródák az üregeken kívül vannak, kisebb szennyezés, egyenletesebb kisülés, de drágább mint a DC, le kell árnyékolni, alacsony hatékonyság)

Optikai pumpálás

- villanólámpás (Xe, Kr, nagy az intenzitás, de a veszteségek is magasak)
- ívlámpák (a cw gerjesztés kedvelt pumpaforrásai)
- félvezetőlézerek (magas hatékonyság, új elrendezések)

Kémiai pumpálás

- a gerjesztésért felelős reakció beindítása plazma vagy villanólámpa segítségével történik (fotodisszociáció)

Az optikai üreg

Az **optikai üreg** = 2 tükör által határolt „edény”
a lézerműködés szempontjából 5 jellemzője a tükrök
távolsága
görbületi sugarai és
reflexiós tényezői

(a **rezonátor** = optikai üreg + pumpáló egység + további, a polarizációt, módus-szerkezetet, impulzushosszat szabályozó elemek)

A tükrök a fotonokat oda-vissza verik az aktív közegeken át, s ezzel

- növelik a kényszerített emisszió valószínűségét (nő a tartózkodási idő)
- visszacsatolást is lehetővé tesznek

A nem-tengelyi fotonok gyorsan kiverődnek.
→ alacsony divergencia

A nem-fázisban történő reflexió kioltódik.
→ fenntartja a nyaláb koherenciáját

Veszteségek:

- a kicsatoló tükrön keresztüli transzmisszió (a hasznos jel ☺)
- az aktív közeg optikai inhomogenitásain való szóródás
- a rezonátor tükrök abszorpciója és szórása
- a tükrök szélein történő elhajlás
- az aktív közeg más átmeneteinek elnyelése

A stabil/unstabil üreg

A nyaláb konvergál (összetart), illetve divergál (széttart) a stabil, ill. unstabil üregben.

A **stabil optikai üreg** geometria legnagyobb előnye, hogy lehetővé teszi a nyaláb alapvető (ún. Gaussos) térbeli módusának létrejöttét, melynek jól leírható, előnyös tulajdonságai vannak. Pl. ez a móduskép terjedés közben NEM változik. Hátránya azonban, hogy az aktív közegnek csak egy (relatív kicsiny) részét „használja” → korlátozza a energiát/teljesítményt.

Az **unstabil üreg** előnyei: A sugárzás nem korlátozódik egy keskeny nyalábra, azaz legalább az egyik tükör teljes keresztmetszete kitölthető. → nagyobb teljesítmény; részben tükröző elemek nem szükségesek.

DE a nyaláb intenzitáseloszlása gyengébb, mint a stabil üreg nyalábjáé.

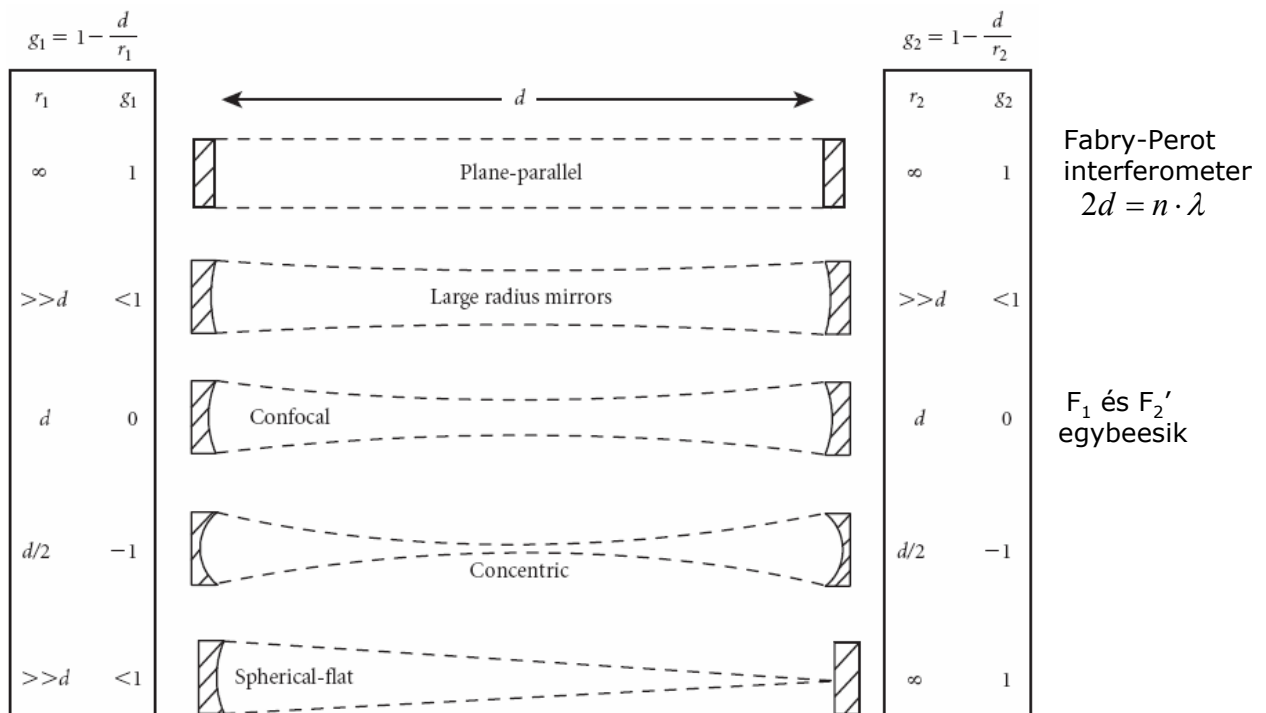
Matematikai értelemben az üreg akkor stabil, ha az egyik tükör görbületi középpontja, vagy maga a tükör, de NEM mindkettő esik a másik tükör és annak görbületi középpontja közé.

$$0 \leq \left[1 - \frac{d}{r_1} \right] \left[1 - \frac{d}{r_2} \right] \leq 1$$

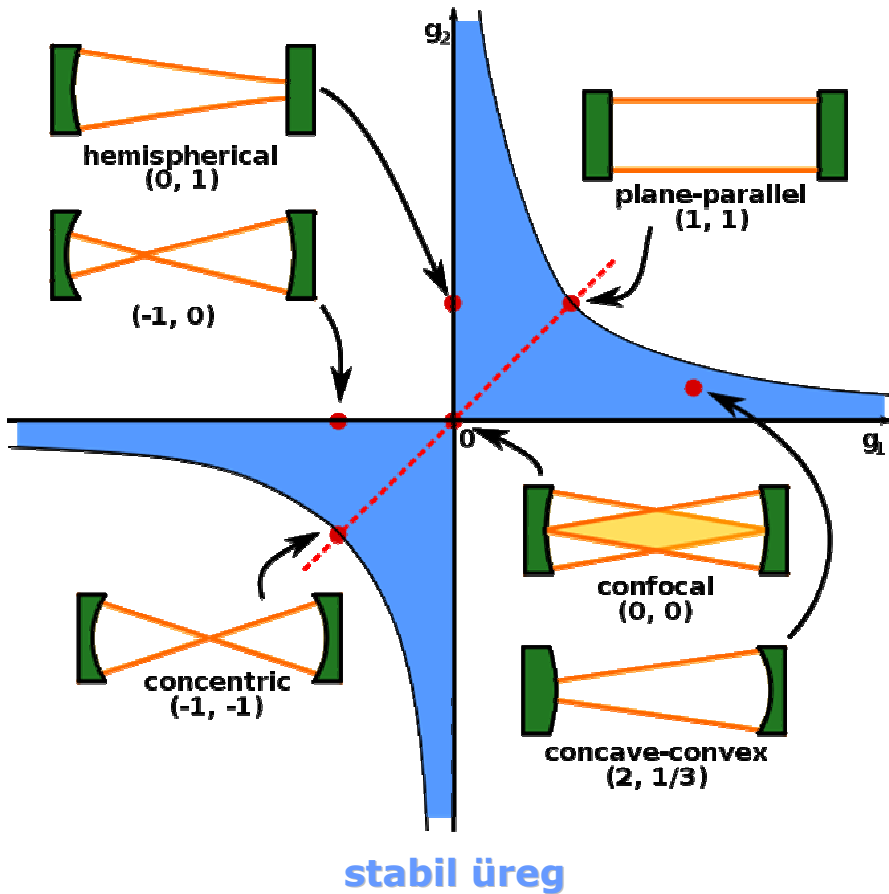
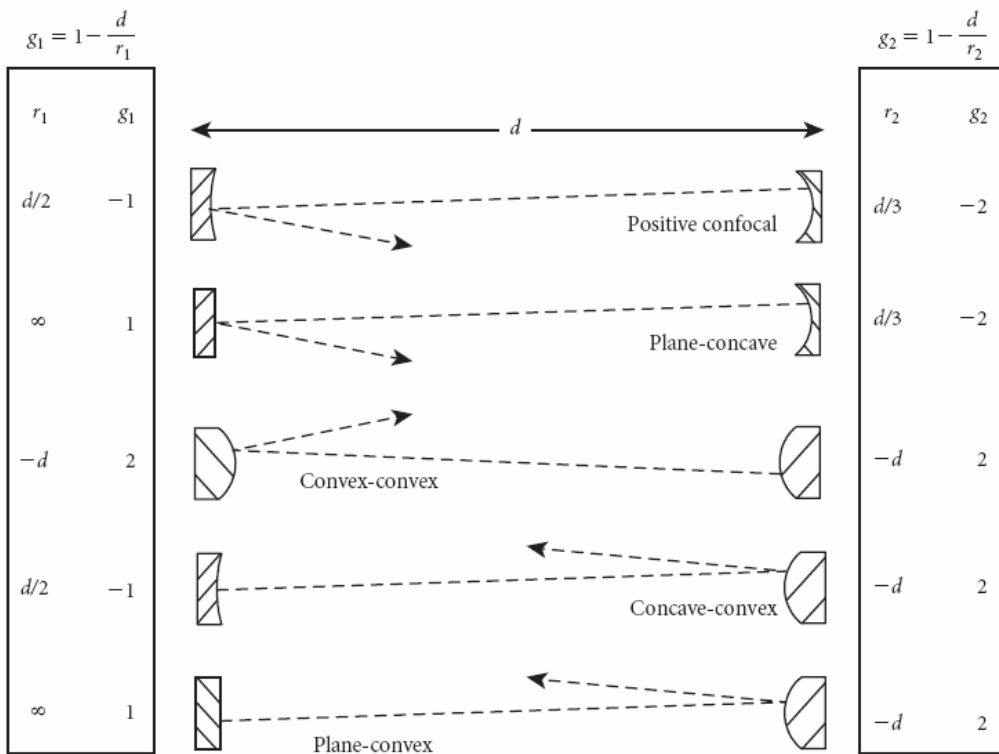
$$0 \leq g_1 g_2 \leq 1$$

g: alaktényező

Stabil üregek

Unstabil üregek

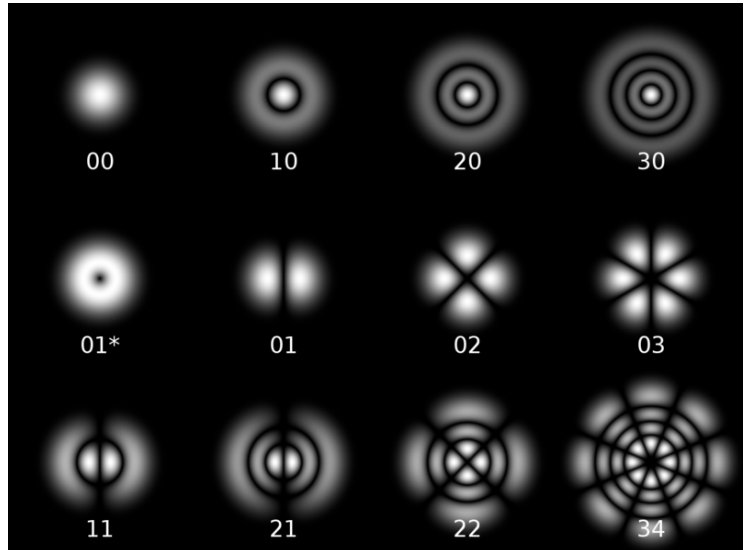
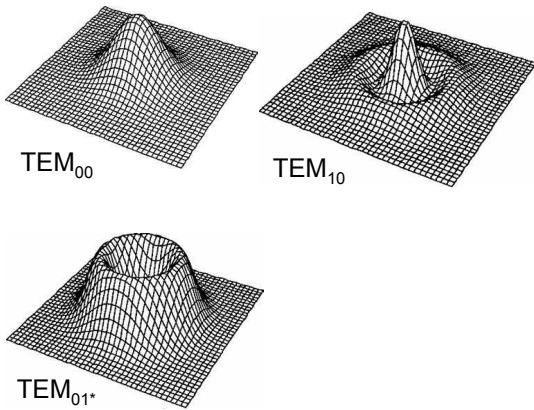
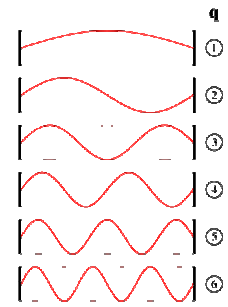
A lézernyaláb

A lézerfény koherens, monokromatikus, kis divergenciájú és nagy fényességű.

Térbeli módusok

longitudinális (hosszanti): állóhullámok $\rightarrow q\lambda = 2d$

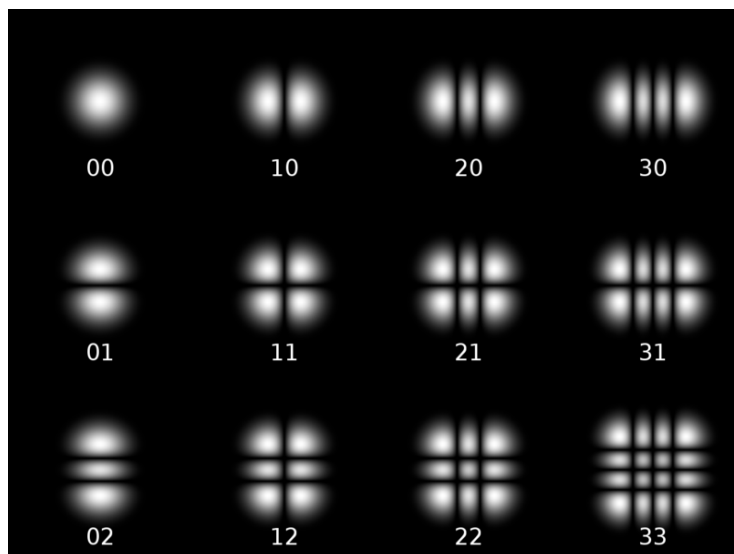
transzverzális (TEM): a nyaláb tengelyére merőleges síkon

Hengerszimmetrikus rezonátor kitüntetett irány nélkül.

További transzverzális módusok

Ha a rezonátorban kitüntetett egy irány (pl. polarizátor, Brewster ablak).

Időbeli módusok

A következő tényezők befolyásolják

a lézerműködéshez használt energianívó séma

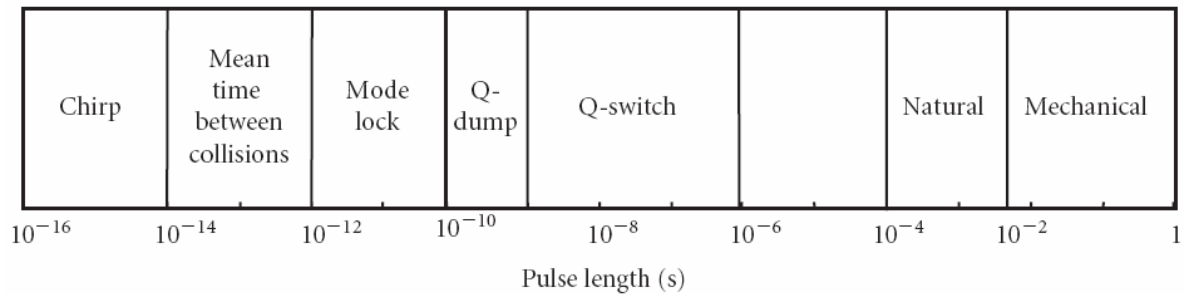
3-szintű → impulzus üzem

4-szintű → cw, folytonos

a nívók élettartama és

a pumpálás

A lézerek impulzushossza fs-tól cw-ig terjed

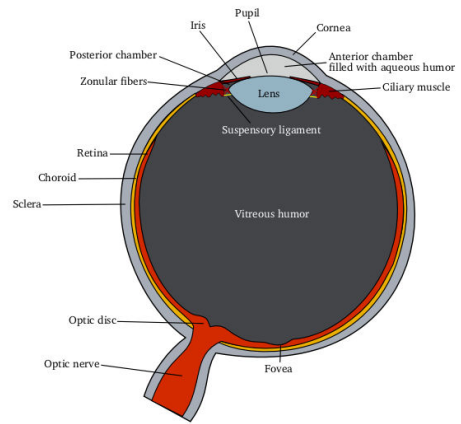
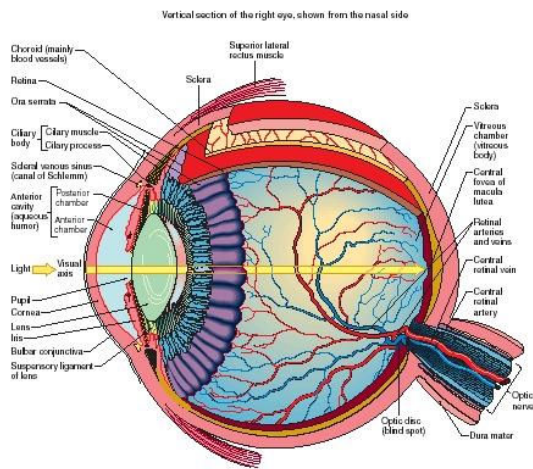
Balesetvédelem

A legnagyobb veszélynek a szem van kitéve!

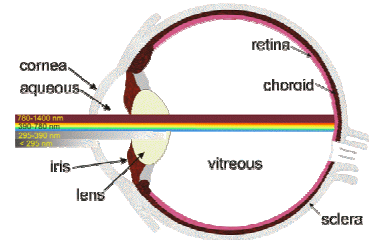
- **Szem:**
  - Id. következő fólia (elővigyázatosság, védőszemüveg)
- **Bőr:**
  - megperzselődhet (nagyteljesítményű IR lézerek)
  - bőrrák, öregedés, kiszárad, fotoszenzitizáció (minden hullámhosszon)
- **Légzőszervek:**
  - kis (0.02-0.2mm -> vérbe jutnak) részecskék
  - Mérgező gázok (különösen műanyagok megmunkálása során)
  - ózon (plazma kelésével járó folyamatok)
- **Elektromos veszélyek:**
  - tápegységek
  - Röntgen sugárzás ($U > 15\text{kV}$)
- **Kémiai veszélyek:**
  - Gázok, gőzök, festékek (tűzveszélyesek)
  - Nagynyomású gázok! kriogének

Balesetvédelem, folyt.

Az emberi szem:

„Működési tartomány”: 400nm-1400nm (károsíthatja a retinát)
Cornea: elnyeli a távoli infrát és a közép-UV-t (180-315nm)
Szemlencse: a közeli-UV-ban (315-390nm) nyel el

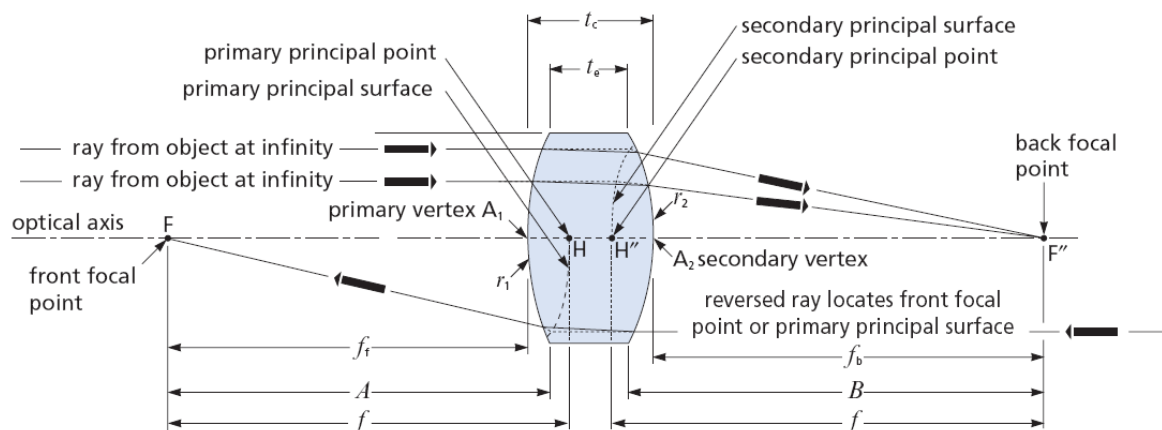
Rendszeres retinaszűrés vizsgálat!!

Optikai elemek

Optika

transzmissziós, reflexiós, diffraktív optika

fókusz-távolság, effektív fókusz-távolság, munkatávolság, stb.

http://www.mellesgriot.com/pdf/CatalogX/X_01_29-31.pdf

Lencsék

nagyobb fókusz-távolság =
nagyobb mélységélesség
nagyobb foltméret, kisebb E/P-sűrűség
több hely (kisebb a veszélye a károsodásnak)
a felszíni inhomogenitásokra kevésbé érzékeny

depth of field (tárgyoldali mélységélesség) és
depth of focus (képoldali mélységélesség)

http://www.mellesgriot.com/pdf/CatalogX/X_01_29-31.pdf

A lencse F-száma

f-number, f/#, focal ratio, relative aperture, speed
a lencse/optika fókuszáló képességét jellemzi

$$f / \# = \frac{EFL}{CA}$$

F: effektív fókusz távolság
d: a hasznos apertúra átmérője

Transzmissziós optika

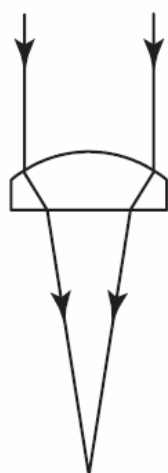
Kb. 5kW-ig (felette termikus lencse hatás)
A lencsék csak a szélükön hűthetőek!

távoli-IR	közeli-IR + látható	UV
ZnSe, GaAs	BK7	kvarc (quartz)
Ge, KCl	Pyrex, ömlesztett kvarc (fused silica)	ömlesztett kvarc (fused silica)
		MgF ₂ , CaF ₂

anti-reflexiós bevonatok ($\lambda/4$ vastagságú egyrétegek, a törésmutató $\sqrt{n_{\text{substrate}}}$)
VAGY többrétegű bevonatok (magasabb transzmisszió)

Egytagú lencsék

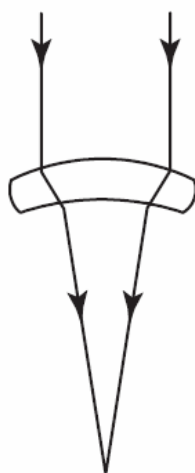
gömbi hiba

(a)

plán-konvex

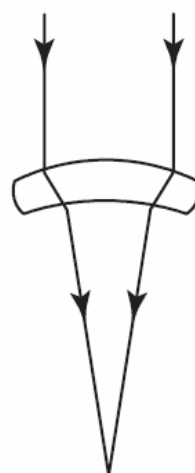
$f > 20\text{cm}$

(b)

pozitív meniszkusz

$25\text{cm} < f < 250\text{cm}$

(c)

aszférikus

$f < 12\text{cm}$